

2023-06-01
TJÄNSTESKRIVELSE
Dnr: NAF-2023-00234

Uppföljning ekonomiskt bistånd 2023

Förslag till beslut

Nämnden för arbete och försörjning noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning av ärendet

I tjänsteskrivelsen följs utvecklingen av ekonomiskt bistånd upp regelbundet varje år. Uppföljningen visar att Nacka kommuns kostnader för ekonomiskt bistånd fortsatt minska mot tidigare år, liksom antalet hushåll som beviljas ekonomiskt bistånd. Uppföljningen visar vidare att de hushållstyper som beviljas ekonomiskt bistånd inte har förändrats nämnvärt men att den genomsnittliga bidragstiden för hushåll aktuella för ekonomiskt bistånd under utvalda mätperioder ökat.

Uppföljningen visar att verksamhetens strukturerade arbete stegvis lett fram till ett minskat antal hushåll som beviljas tillfälligt boende inom ramen för ekonomiskt bistånd. Detsamma gäller kostnader för tillfälligt boende. Alla bostadslösa kunder som har behov av det, erbjuds fortsatt stöd i att söka en varaktig boendelösning via verksamhetens insats bosökstöd.

Anledningarna till trenden med fortsatt minskat bistånd bedöms dels vara ett långsiktigt och tydligt ledarskap, en stabil och kompetent arbetsgrupp, minskad personalomsättning och en väl fungerande introduktion för nya handläggare. Även den låga arbetslösheten i Nacka och även att de mer generösa regler för arbetslöshetskassan som infördes under pandemin med covid-19 har behållits bedöms ha medfört att många arbetslösa inte behövt söka ekonomiskt bistånd.

Vidare visar uppföljningen att återkraven på felaktiga utbetalningar ökat de tre senaste åren, vilket bedöms bero på fortsatt fokuserat arbete samt kompetenta handläggare som både utreder och arbetar aktivt med att förebygga felaktiga utbetalningar.

Ärendet

Bakgrund

Vid arbets- och företagsnämnden sammanträde i december 2019 redovisades den fördjupade analys av de ökade kostnaderna för ekonomiskt bistånd (AFN 2019/149) som tidigare arbetsmarknadsdirektör fick i uppdrag att genomföra vid nämndens sammanträde i augusti 2019. Analysen följdes upp 2022 och visade ett förbättrat resultat.

Syftet med denna tjänsteskrivelse är att fortsatt följa upp utvecklingen av ekonomiskt bistånd. I tjänsteskrivelsen redovisas även det arbete som görs kring välfärdsbrott och felaktiga utbetalningar.

Ekonomiskt bistånd 2023 jämfört med 2022

De vanligaste försörjningshindren

Det finns olika orsaker till att nackabor behöver ansöka om ekonomiskt bistånd. De sökande kan till exempel vara personer som är arbetslösa och av någon anledning inte har rätt till arbetslöshetskassa, genom utförsäkring eller att de aldrig anslutit sig till en arbetslöshetskassa eller hunnit arbeta så länge att de kvalificerat sig för ersättning. Ytterligare en vanlig orsak är sjukskrivna som saknar rätt till sjukpenning på grund av att de blivit utförsäkrade eller aldrig etablerats sig inom socialförsäkringssystemet. Personer som inte kan försörja sig på grund av socialmedicinska skäl kan till exempel vara aktuella för en missbruksbehandling hos sociala omsorgsprocessen.

Tabell 1) Vanligaste försörjningshinder, jämförelse mars månad 2022 och 2023

Försörjningshinder	2022-03	2023-03
Antal arbetslösa personer utan ersättning	115	107
Antal sjukskrivna personer utan sjukpenning	89	71
Antal personer med sociala skäl som arbetshinder	78	73

Familjetyper och genomsnittskostnader

Hushåll som beviljats ekonomiskt bistånd registreras i verksamhetssystem och redovisas till Socialstyrelsen utifrån hushållets sammansättning. Den vanligaste bidragstagaren i Nacka är en ensamstående man, vilket det även var 2022. Barnfamiljer i behov av ekonomiskt bistånd har minskat från 2022 till 2023. Orsakerna till detta bedöms vara att antalet hushåll som får ekonomiskt bistånd minskat generellt, men även att enheten försöker fånga upp och följa barnfamiljerna tidigt, för att rikta insatserna rätt. Detta med anledning av den kunskap som finns att det är svårt för barn att växa upp i ekonomisk utsatthet och att föräldrar som går till jobbet dagligen är en skyddande faktor mot att barn utvecklas ogynnsamt.

Tabell 2) Hushållstyp, utbetalt belopp samt snitt per mars månad 2022

Familjetyp	Antal hushåll	Procent	Utbetalt belopp	Snitt/hushåll
Mars 2022				
Ensam man utan barn	169	40%	1 567 432	9 274
Ensam kvinna utan barn	127	30%	1 262 506	9 941
Gift/sambo med barn	44	11%	985 997	22 409
Ensam kvinna med barn	45	11%	523 621	11 636
Gift/sambo utan barn	20	5%	299 539	14 977
Ensam man med barn	13	3%	163 560	12 582
Totalt	418	100%	4 802 655	13 470

Tabell 3) Hushållstyp, utbetalt belopp samt snitt per mars månad 2023

Familjetyp	Antal hushåll	Procent	Utbetalt belopp	Snitt/hushåll
Mars 2023				
Ensam man utan barn	146	40,4%	1 215 951	8 328
Ensam kvinna utan barn	124	34,3%	1 155 713	9 320
Gift/sambo med barn	27	7,5%	600 307	22 234
Ensam kvinna med barn	44	12,2%	560 191	12 732
Gift/sambo utan barn	15	4,2%	236 854	15 790
Ensam man med barn	5	1,4%	50 651	10 130
Totalt	361	100%	3 819 667	10 581

Genomsnittlig biståndstid

Det långvariga behovet av ekonomiskt bistånd har ökat. Genomsnittstiden i mars 2023 var 33 månader mot 28 månader under samma period 2022. Denna trend ses även hos andra kommuner. Efter pandemin kom de som behövt ekonomiskt bistånd en kortare period snabbt ut i egen försörjning medan de med långvarigt behov tycks ha fått ännu svårare att bli självförsörjande.

Utbetalt ekonomiskt bistånd

Den långtgående trenden att det utbetalade ekonomiska biståndet minskat liksom antalet hushåll som beviljas bistånd fortsätter. Förklaringar till det minskade biståndet är flera, både en fortsatt låg arbetslöshet i kommunen och ett minskat flyktningmottagande.

Det är dock något oväntat att kostnaden i snitt per hushåll minskat. Eftersom riksnormen höjts mer än vanligt för innevarande år. För 2023 höjdes riksnormen med 8,6 procent mot cirka 2 procent i snitt tidigare år. En förklaring till minskningen kan vara att de barnfamiljer som beviljas ekonomiskt bistånd har färre barn än tidigare. När det gäller ensamhushållen som är de vanligaste bidragstagarna kan detta förklaras med att de bor

billigare och att flera i denna kategori beviljas en lägre norm då som till exempel bor på institution där en del kostnader ingår.

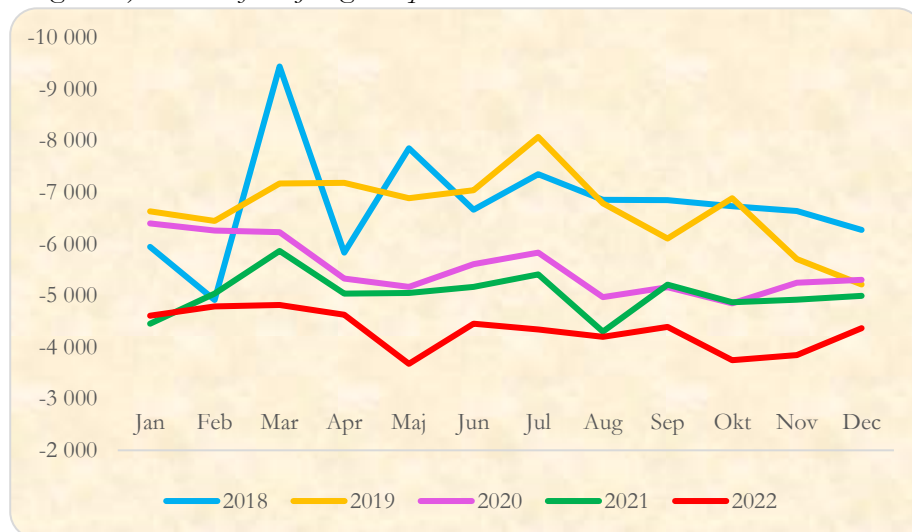
Som en del i enhetens löpande utvecklingsarbete har arbetet mot enhetliga bedömningar, sömlös samverkan mellan socialsekreterare och karriärvägledare, men även mot andra enheter inom sociala omsorgsprocessen utvecklats. Genom att skapa förutsägbarhet i det dagliga arbetet med hjälp av rutiner och arbetsätt samt ett tydligt ledarskap har personalomsättningen minskat, vilket medfört en jämn och bra kompetens hos medarbetarna. Enheten har fokuserat på grundutredningar med god kvalitet samt att genom ett helhetsperspektiv säkerställa en förståelse för kundens alla behov genom att kunna erbjuda både arbetsmarknadsinsatser och stöd till en varaktig boendelösning. Enhetens fokus har också inneburit att medarbetarna verkat för ett gott samarbete med andra enheter och myndigheter.

De mer generösa reglerna för arbetslöshetskassan som infördes under pandemin med covid-19 har behållits och medfört att många arbetslösa inte behövt söka ekonomiskt bistånd. Vid en mer långsiktig lågkonjunktur finns dock en risk att fler arbetslösa behöver söka ekonomiskt bistånd för att de blir utförsäkrade ur arbetslöshetsförsäkringen. Hushåll som inledningsvis klarar sin vardagsekonomi genom att använda och till slut tömt sina tillgångar kan efter en längre arbetslöshet också komma att behöva söka bistånd. Denna utveckling kommer att följas noggrant framöver.

Tabell 4) Utbetalt försörjningsstöd 2018–2022

År	Utfall (mnkr)
2018	-81,4
2019	-80,2
2020	-66,4
2021	-60,3
2022	-51,9

Diagram 1) Utbetalt försörjningsstöd per månad 2018–2022

Överklagade beslut

Liksom föregående år redovisas överklagade beslut och domar. Tabell 5 nedan visar antalet överklagade beslut och hur dessa hanteras av enheten, till exempel om de ändras eller inte och i så fall skickas vidare till förvaltningsrätten för prövning. I de fall ett beslut ändras kan det bero på att kunden i samband med överklagan lämnar in begärda handlingar. Tabell 6 visar förvaltningsrättens beslut. I en majoritet av de överklagade besluten dömer förvaltningsrätten i enlighet med nämndens bedömning.

Tabell 5) Överlagade beslut (exklusive ensamkommande och dödsbo) under 2022

Beslut	Antal
Avvisas	7
Ändras helt	21
Ändras delvis	19
Ändras ej	92
Totalt	139

Tabell 6) Förvaltningsrättens beslut av överklagade beslut (exklusive ensamkommande och dödsbo) under 2022

Dom	Antal
Avskrivs	11
Avslås	64
Återförvisas	7
Bifalles	1
Totalt	83

Mottagning ekonomiskt bistånd

Mottagningen för ekonomiskt bistånd infördes hösten 2021 och är bemannad med tre socialsekreterare som en timme, fyra dagar i veckan, bemannar en mottagningstelefon. I

samband med en första telefonkontakt informeras tydligt om vilka förutsättningar som gäller för att vara berättigad till ekonomiskt bistånd.

De nackabor som bedöms kunna ha rätt till ekonomiskt bistånd bjuds, efter att en ansökan inkommit, in till ett nybesök. Detta fysiska besök är ytterligare en del av grundutredningen. Syftet med nybesöket är att ge behövande nackabor extra stöd i ansökningsprocessen.

Hembesök erbjuds som en del av grundutredningen. Om grundutredningen leder fram till ett bifallsbeslut fördelas ansvaret för handläggning av den nya kundens ansökningar över till någon av de socialsekreterare som arbetar löpande med ekonomiskt biståndsansökningar. I samband med biståndsbeslut om ekonomiskt bistånd beviljas en insats, där rätten till bistånd prövas varje månad och individuell planering mot egen försörjning ska följas. Kunden tilldelas också en karriärvägledare för vidare planering mot egen försörjning. I varje kundärende finns en utsedd kundansvarig handläggare. Den kundansvarige ansvarar för att säkerställa att inga omständigheter faller mellan stolarna vilket är extra viktigt i ärenden där kunden har fler insatser.

I tabell 7 nedan ses en beskrivning av inledda utredningar under januari månad, samt insatser som beviljats ekonomiskt bistånd under januari månad, som ett exempel. Jämförelse görs före och efter inrättande av mottagningen, hösten 2021.

Jämförelsen visar att antalet utredningar minskat stort från 2019 till 2023. Detta beror troligtvis på att vägledningen och telefonbedömningen visat att den sökande inte har rätt till bistånd och därför inte fullföljer med en ansökan. Även antalet inledda insatser har minskat. Anledningen bedöms vara att socialsekreterarna i mottagningen är specialiserade på att göra noggranna grundutredningar av hög kvalitet, där endast de som har rätt till bistånd beviljas det.

Tabell 7) Inledda utredningar samt inledda insatser under 1–31 januari 2019–2023

År	Antal inledda utredningar	Antal inledda insatser
2022	41	7
2021	66	17
2020	78	24
2019	84	43

Tillfälligt boende inom ramen för ekonomiskt bistånd

Kunder som inte på egen hand kan söra för att tillförsäkra sig tak över huvudet kan beviljas tillfälligt boende inom ramen för ekonomiskt bistånd. En grundförutsättning för att beviljas denna insats är att man bedöms ha rätt till ekonomiskt bistånd. Beroende på

hushållskonstellation sker sedan en placering på enklare hotell, vandrarhem eller på något av de korridorsboenden som verksamheten förfogar över.

Under flera år har ett strukturerat arbete stegvis lett fram till minskade kostnader för tillfälligt boende på hotell och/eller vandrarhem. Bostadslösa personer som inte har särskilda skäl för hotellboende beviljas inledningsvis vandrarhemspeng och får därefter själva boka in sig. De kunder som beviljas hotellboende, och som inom en viss tid inte hittat ett eget varaktigt boende, placeras i verksamhetens egna tillfälliga korridorsboenden. Alla bostadslösa kunder som har behov av det, erbjuds stöd i att söka en varaktig boendelösning via verksamhetens insats bosökstöd.

Tabell 8) Aktuella tillfälliga boendeplaceringar på hotell eller vandrarhem den 15 januari respektive år.

År	Antal hushåll
2023	28
2022	30
2021	33
2020	40

Med det nya verksamhetssystemet som infördes 2022 har verksamheten fått en bättre överblick över de olika kategorierna för tillfälligt boende. Av de totalt 35 hushåll som beviljades tillfälligt boende i januari 2023 bodde 28 på hotell/vandrarhem och sju i kommunens egna tillfälliga korridorsboende.

Pågående arbete med välfärdsbrott

Två handläggare på enheten utreder misstankar om felaktiga utbetalningar, FUT. Tabell 9 nedan visar på resultat för hela 2022 och fram till maj 2023. Utredning inleds antingen utifrån remiss från enhetens handläggare eller att FUT-handläggarna själva beslutar att inleda en utredning i de fall de själva fattar misstanke om felaktiga utbetalningar. Det kan till exempel ske i samband med de hembesök som görs. I vissa fall kan utredningen inte styrka att felaktig utbetalning skett, trots att det framstår som sannolikt. Då kan heller inget beslut om återkrav göras. Inte sällan kan en inledd utredning i dessa fall ändå leda till att kunden slutar att ansöka om bistånd.

Tabell 9) Upprättade remisser vid misstanke om felaktiga utbetalningar, genomförda utredningar, beslut om återkrav samt belopp och antal polisanmälningar under 2022 – maj 2023

År	Inkomna remisser	Antal utredningar	Antal beslutade återkrav	Summa återkrav i kronor	Antal polisanmälningar
2022	45	25	6	1 031 566	8
2023 (t.o.m. maj)	17	30	8	699 991	5

Orsaker till att det skett felaktiga utbetalningar kan vara att kund inte redovisat inkomster eller att hen visar sig ha ett arbete. I dessa fall rör det sig då ofta om mindre belopp. Vid större belopp av återkrav kan det handla om att kunden saknar grund för berättigande till

bistånd, till exempel att kund i stället för att bo själv lever i ett äktenskapsliknande förhållande eller av oredovisade tillgångar som bostadsrätter eller tillgångar utomlands.

Tabell 10) Återkrävt belopp per år i förhållande till totalt utbetalt belopp

År	Totalt utbetalt ekonomiskt bistånd, miljoner kronor	Återkrävt belopp	Återkrav i andel av totalt utbetalt bistånd
2022	57,1 Mkr	968 066	17 procent
2021	67,1	845 089	13 procent
2020	73,5 Mkr	427 827	6 promille

Verksamheten arbetar systematiskt för att motverka och utreda felaktiga utbetalningar. Framgångsfaktorer för detta arbete är fokuserade och erfarna FUT-utredare som både utreder och arbetar aktivt med att förebygga felaktiga utbetalningar till exempel genom att ha en stående punkt på gruppmöten för information och kunskapsdelning med övriga handläggare, mottaget som genomför strukturerade grundutredningar vid första ansökan samt en utsedd socialsekreterare som fokuserar på att genomföra särskilda granskningar.

Bedömningen är att beslutad upphandling av förtroendeläkare för medicinsk konsultation och granskning av läkarintyg vid ansökan om ekonomiskt bistånd kommer att bidra till att ytterligare förstärka verksamhetens arbete på detta område. Även enhetens nya funktion som kvalitets- och säkerhetssamordnare med fokus på kvalitetsgranskning och ärendenära granskning av utredningar, beslutsunderlag med mera bedöms öka verksamhetens kompetens kring välfärdsbrottslighet, säkerhet samt kris och beredskap.

Analys

Nacka kommuns kostnader för ekonomiskt bistånd fortsätter att minska. Anledningarna till det är dels ett långsiktigt och tydligt ledarskap, en stabil och kompetent arbetsgrupp, minskad personalomsättning och en väl fungerande introduktion för nya handläggare. Vidare har omorganisationen i april 2021, där nämndens två tidigare enheter slogs samman till en gemensam enhet förenklat och förbättrat samverkan mellan de olika grupperna av handläggare. Fokus har också varit på en förbättrad samverkan med den sociala omsorgsprocessen. Samtliga kunder inom nämndens verksamheter har numera en ansvarig huvudhandläggare/kundansvarig som är ansvarig för att ingenting faller mellan stolarna, vilket är särskilt viktigt för kunder med mer komplexa behov. Sammantaget medför detta att varje kunds samtliga behov beaktas och rätt stöd beviljas.

Hushållstyperna som beviljas ekonomiskt bistånd har inte nämnvärt förändrats de senaste åren. Det är fortsatt flest ensamhushåll och något fler män än kvinnor som ansöker.

Uppföljningen visar att den genomsnittliga bidragstiden för hushåll aktuella ökat från 28 månader under 2022 jämfört med 33 månader för 2023. Orsakerna till denna ökning

bedöms vara att de kunder som står långt ifrån arbetsmarknaden fått ännu svårare att komma ut i arbete. De kunder som har behov av ekonomiskt bistånd har en mer komplex livssituation än arbetslösa personer generellt. För att möta upp den ökade komplexiteten hos nämndens målgrupper avser verksamheten återkomma med förslag på ett reviderat utbud förstegs- och arbetsförberedande insatser som på ett mer effektivt sätt möter målgruppernas behov. Även upphandlandet av en förtroendeläkare för stöd i bedömning av läkarintyg förväntas ge verksamhetens handläggare en bättre möjlighet att säkra rätt stöd till rätt personer.

Redovisningen av arbetet kring välfärdsbrott visar att återkraven av felaktiga utbetalningar fortsätter öka vilket bland annat bedöms bero på kompetenta FUT-utredare, utvecklade arbetssätt och intern kunskapsdelning.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet medför inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Ärendet har inga konsekvenser för barn.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse daterad den 1 juni 2023

Pia Stark
Enhetschef
Arbets- och etableringsenheten

Kirsti Kanttikoski
Enhetschef biträdande
Arbets- och etableringsenheten